

/folytatás a 8. oldalról/

nem fárasztotta magát egy kis sétával; hatha van olyan pont is, ahonnan nézve a kép összeáll.

/: sok lesz már az általánosságokból, miért is kezdtem írni? :/

Kétszer láttam Fábry Péter filmjét, már az első alkalom után -- látva a megjelent kritikák ostobaságát és tapasztalva, hogy ismerőseimnek is tetszett -- elhatároztam, megpróbálok írni erről a véleménykülönbségről. /Ezért néztem meg egy hónappal később, egy másik kisvárosban, más összetételű közönséggel újra. Amennyire megítélhető, nekik is tetszett./

Ugy vélem, az előbb emlegetett nézőpontot nem is olyan nehéz megtalálni:

/folytatás a 14. oldalon/

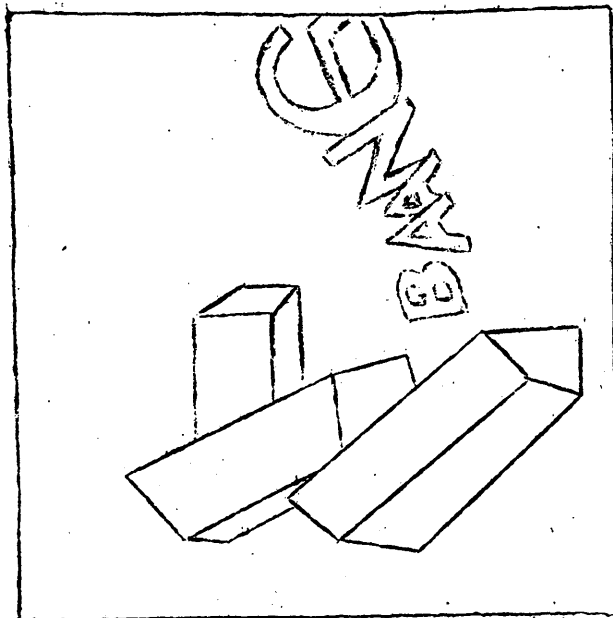
Előszó egy utószóhoz

Megjelent egy mostanáig ritkaságnak tűnő, s csak magánkönyvtárakban olvasható könyv: Aldous Huxley remekbeszabott anti-utópiája, a Szép új világ /Brawe New World, 1932./.

A korábbi regényeiben megszokott játékos könnyedségét /Nyár a kastélyban -- Crome Yellow, 1921; Légnadrág és társai -- Antic Hay, 1923; Pont és ellenpont vagy A végzet bábjátéka -- Point Counter Point, 1928./ most a szardonikus kétségbeesés hangja váltja fel: "Zömök, szürke épület. Mindössze harmincnégy emelet. Kapuja fölött felirat: Központi Kiköltő és Beidegző Intézet. Még feljebb ke-
rek címertábla, mely a Világállam három nagy jelszavát hirdeti: ÁLLANDÓSÁG, KÖZÖSSÉG, EGYÖNTETÜSÉG." --

Ezen a gunyorosan sivár alaphangon kezdődik a siratóéneke a Szép új világról, melyben a SZABADSÁG helyét az ÁLLANDÓSÁG, az EGYENLŐSÉGET-ét a KÖZÖSSÉG, a TESTVÉRISÉGET-ét az EGYÖNTETÜSÉGET foglalja el. Itt mindent mechanizáltak, a mikroszkóp alatt megtermékenyített pete lombikban fejlődik, "állami" terv szerint, már eleve Alfa, Béta, Gamma, Delta vagy Epszilon embernek születik, s ha bánata van, így sóhajtott Ford után pár száz évvel: "-- Ó, Fordom, bárcsak le se fejtettek volna!" Sójajra egyébként alig kerül sor, hiszen minden Alfa, Béta, Gamma, Delta vagy Epszilon polgár -- hála a szólamokat gépiessen és gépi uton ismétlő hipnopedagógiának -- meg van győződve arról, hogy a Világállam legboldogabb embere, s különben is, minden esetleges fájdalomra ott van a gyárilag előállított, államilag szavatoltan hatásos orvosság, a szóma. "-- Szóma, ha mondom, segít a gondon: Már egy fél köbcenti is helyrebillenti!" -- dalolja a pneumatikus lány kedvesének fülébe, ha az esetleg aggódna, hogy megszólják, amiért már több hete ugyanazzal a lánnyal vesz részt a Ford-orgián. Az Alfa-ugyanúgy képtelenek a nehéz fizikai munkára, mint ahogy az Epszilonok, ezek a torz képű félmajmok képtelenek a szellemi munkára...

Huxley egyforma elvontsággal utasítja el az agyonmechanizált amerikanizmust, a programozott szocialista osztálytudatot, a szektarianizmus merev kérlelhetetlenségét, Pavlov feltételes reflexeinek és Freud pszichoanalízisének alapuló tudományos boldogságtervet. Eb-

ben a társadalomban mereven elkülönült, állandó jellegű osztályok vannak, mint a kapitalizmusban, és olyan osztálytudat, mint a /szocializmusban/ proletárdiktatúrában. A hipnopedagógia -- mely értelmi nevelésre teljesen alkalmatlan, de erkölcsi nevelésre hatásosan alkalmazható -- minden osztály számára meghatározott óraszámokban adagolja az osztálytudatot.

A Szép új világban általában nincs egyéniség, az ember Alfa, Béta, Delta, Gamma, Epsilon. Egyéniségük csak olyan embereknek van, akiknek lombikjába gyártási hiba folytán az előírtnál kevesebb vagy több önérzet jutott /Bernard Marx, Helmholtz Watson/, vagy akik, mint a Vadember, egy távoli barbár rezervátumban születtek, ahol anya, apa és hasonló tragárságok még megbotránkozást sem keltenek. Lehet egyéniségük még azoknak is, akiket társadalmi helyzetük egészen kivételes intelligenciára prédesztinál, mint a tiz világigazgató.

Bernard Marx Lenina Crowne iránti szerelme, hűsége és emiatti magányossága nevetséges. Helmholtz Watson rimtechnikus /tudományos értelemben vett költő/ az "ad absurdum" vitt munkamegosztás világának eszmények nélküli lapossága és szürkésége miatt képtelen szép verset írni.

A regényalakok közül a kritikát a Vadember képviseli, mint Voltaire hőse, ő is teljes értetlenséggel áll szemben egy értelmetlen világgal. Azonban a tudomány egyracionálizált világával szemben a Vadember csupán individualizmusát tudja szembeállítani, aki viszont egyes részletjelenségek találó bírálatán kívül, nem tudja az egész társadalmat szatirikusan megvilágítani. S ezért nem lépheti át Gulliverként e világot, hanem áldozatává kell válnia.

"Immár fél évszázada annak, hogy ez a regény először megjelent." -- olvashatjuk az utószóban. Valóban ennyit kellett várni arra, hogy a regényt újra kiadják. Mára eddig zárolt anyagként tartották könyvtáraink azt a néhány példányt is, amelyet megőriztek a II. világháború kultúrapusztító időszakából, most -- hála Kuczka Péter sorozatának -- meglepően nagy példányszámban áll az olvasni vágyók rendelkezésére /185 000 példány/.

De bizonyára nem véletlen az, hogy sci-fi-nek minősítve kerül kezünkbe... Huxley gunyolja a tudomány égisze alatt tündöklő társadalmat, s a fejlődést mítosznak tekinti, mivel egy későbbi tanulmányában így ír róla: "H a különféle szekták és vallások papjai... hajlandók lennének azt tanítani, hogy az emberiség végső célja nem a megismerhetetlen jövőben van, hanem a belső világosság időtlenségében, amit minden emberi lény itt és most elérhet -- akkor a fejlődés mítosza, mint a jelen bűnözés igazolása, sokat veszítene kártékonyaságából." Azonban biztosan távol állt attól a pesszimizmustól, hogy szép-irodalmi pályafutását science--fiction-írássá váltsa fel, mert későbbi művei bizonyítják, hogy hitt a regény műfajában.

/folytatás a 13. oldalról/

a filmben egészen nyílt jelek mutatják az irányt. Sokan épp e jelek meglétét kifogásolták, ahelyett, hogy közelebb-ről megnézték volna őket. Vegyünk sorra néhányat:

"Már a film kezdete is unalmas ismétlés: a budapesti panorámát már láttuk a DÖGKESELYŰ elején -- és ott jobb is volt."

-- Csakhogy a NYOM NÉLKÜL nem ugyan-ugy kezdődik: itt nem a város helikopteről fényképezett prospektus-arcát látjuk, hanem gyérülő hajú tarkóját; ócska háztetőket, málló tűzfalakat. Itt nem csillog a Duna, nincsenek hegyek, fák, csak a salétrom virágzik a lassan pusztuló falakon. A perspektíva is más, nem madártávlat. Alig emelkedik a kamera a tetők fölé, mintha csak egy kicsivel magasabb ház ablakából tekintenénk ki. Nem gondolhatunk szárnyalásra, inkább bezártságot sugall ez a kezdet. Bezártságot: szobába, városba, életbe.

"Cseh Tamás jó énekes, de színésznek csapnivaló; civilként téblábol a vásznon."

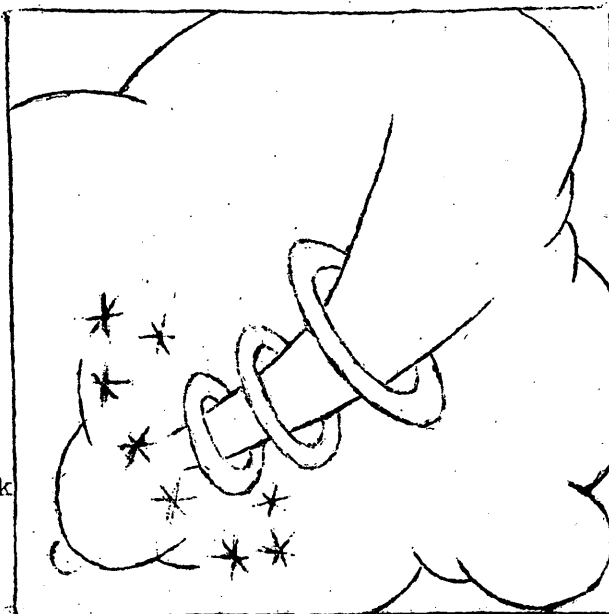
Viszont 'Cseh Tamás' emblematisz figura, lehet, hogy erre volt szükség a rendezőnek, és nem egy jó színészre. A szereposztás is jelzés néha, a

/folytatás a 16. oldalon

Ezért kicsit kondicionált elképzelésnek tartom Huxley Szép új világát a Kozmosz Fantasztikus Könyvek sorozatban látni, s majdnem olyan nevetséges ötlet írói eszközei miatt /mert a mű cselekménye a jövőben játszódik/ tudományos--fantasztikus regénynek titulálni, mintha Dickens Twist Olivérét bűnügyi regényként az Albatrosz Könyvek-sorozatban jelentetnék meg. De lehet, hogy egyszerű fejlődéssel állunk szemben, s maholnap a Kozmosz Fantasztikus Könyvek-sorozatban felbukkan Campanella Napállama, Morus Utópiája, Swift Gulliverje, majd esetleg a Gondolkodók-sorozattal közös gondozásban Platon, Bacon, Marx és más, a jövő társadalmával foglalkozó nagyobb szerzők műveivel is találkozhatunk... Esetleg egy kicsivel jobb minőségű papíron /kemény fedélről nem is álmodom/, bár az árak sajnos nem kedveznek a kultúrának sem...

Mindazonáltal köszönettel kell fordulnom a könyv utószavának írójához, mert találóan és csodálatos tömörséggel foglalta össze a mű tartalmát, hogy a Szép új világ bemutatja:

"A diktátorok uralmát, akik nem is kenyérrel és nyilvános játékokkal, hanem stupis jel-szavakkal teszik kezessé a tömegeket; a tekintélyuralom elvét, mely nem éri be, amivel az abszolutizmus, hogy teljesítsük a kötelességünket, és hallgassunk, hanem elvárja tőlünk, hogy lelkendezzünk, ujjongjunk, valljuk boldognak magunkat és éltezzük a vezért. A munkástömegek tudományos módszerrel való degenerálása, a hipnoszugeszció, az eugenikai megjegyzést szeretnék tenni az utószóhoz, azt, hogy ennek a társadalomnak Ford és Freud nem istenei, hanem csak prófétái, az istene ennek a világnak a TUDOMÁNY."

hókuszpókusz egy komplexum: a náci világ... elmélete és gyakorlata."

Helyesen állapítja meg azt is, hogy Huxley elutasítja a szocializmus perspektíváját.

Ez a minden művében kísérletező, intellektuális alkotó ezen anti-utópiája egy Morus Tamás és J. Swift nyomán haladó, keserű társadalomkritikát ad elő. Látomása pesszimista és ironikus, a fogyasztói társadalom jövőjéről.

Csupán egyetlen Engedtetsek meg nekem, hogy idézzem a magam igazolására a Kozmosz Fantasztikus Könyvek című sorozatról írt eszméi összefoglalóját a szerkesztőnek: "A Kozmosz tudományos--fantasztikus sorozat a világirodalom és a hazai könyvtermés legjavából válogat: a megjelenő regényekben és novelláskötetekben a science--fiction legfőbb erényei mutatkoznak meg: hit az emberi észben -- a tudományban; hit a cselekvésben -- a jövőben!

Az irodalmi igényességű és izgalmas cselekményekben bővelkedő sorozat minden egyes új kötete -- új meglepetés."

Talán ezért tűnik furcsának Huxley tudományon csufolódo regénye éppen ebben a sorozatban, de mindegyesetre izgalommal várjuk az új meglepetéseket....

Szebedy Tas